

REGIO DEAL BOMMELERWAARD

Partijen: Publiek-burgerlijk-privaat samenwerkingsverband (inclusief, d.w.z. open voor aansluiting!)

- **Penvoerder:** Coöperatie Bommelerwaard B.A. (vanuit de participatiesamenleving: inclusief, integraal en in het algemene gebiedsbelang), gesteund door Energiecommissarissen Ruud Koornstra (Nationaal) en Antje van Ginneken en Onno van Bekkum (Bommelerwaard);
- **Publiek:** Gemeenten Zaltbommel en Maasdriel (beide genodigd), Waterschap Rivierenland, Kadaster (Ruimte & Advies);
- **Burgerlijk:** De Coöperatieve Samenleving, EDBR (o.a. Energieloket HNWR), NoordenDuurzaam (ICT Platform Gebiedstafels);
+ **Lerend verbonden gebieden:** Coöpolis Amsterdam, Coöperatie Marconia Rotterdam, Gebiedscoöperatie Almere/Stichting Inspiratie Inc, Gebiedscoöperatie Nieuwkoop, Coöperatie Brundtland (Breda).
- **Privaat:** leden Duurzaamheidsplatform Bommelerwaard (genodigd), P2, Islant Atelier voor Stedebouw, Huismerk Energie, GreenTrust, Lagerwey, Green Giraffe, WeDriveSolar;
- **Expert-Panel:** kennisontsluiting voor lerende invoering van doorbraaktechnologie met o.a. Ruud Koornstra (Smart Climate Opportunities), John van Meeteren (gebiedslogistiek), Arnold Verlouw (energietechnieken), Ronald Rovers (fysische evenwichten), Peter van Wees (luchtzuivering), Niels Jongste (energiefinanciering), Rikkert Hoekstra (Adriaanse van der Weel Advocaten: governance op Europese spelregels), Eduard Ravenhorst (spelregels), Eef Spronck (gebiedsfinanciering), Jaap Verhoeff (RVO Transform 1.0), Jean Eigeman (Gemeenten voor Duurzame Ontwikkeling: kennispartner educatie en participatie), Willemijn Simon van Leeuwen (Geofort), Antoine Heideveld (Het Groene Brein & Leren voor Morgen: Challenge Bommelerwaard), Linda Carton (Radboud Universiteit); Maarten van Oosterhout (HAS Den Bosch).

Regio: De Bommelerwaard, een mooi overzichtelijk riviereiland tussen Waal en Maas van 147 km² met 52.378 inwoners (januari 2018) in 23 kernen en twee gemeenten: Zaltbommel en Maasdriel.

Opgave > Proeftuin Schone Leefomgeving Bommelerwaard

- Deze "Proeftuin Schone Leefomgeving" zet een **zichzelf versterkend proces** aan van coöperatieve gebiedsontwikkeling gericht op schone energie en schone lucht binnen een Rijnlands gebiedsarrangement. **Bijzonder** is: georganiseerde burgers zijn initiatiefnemer ("Wij willen dit zélf!"); deze proeftuin kan een voorbeeld zijn voor vele andere regio's binnen en buiten Nederland; we verbinden doorbraaktechnologie vanuit het bedrijfsleven aan nieuwe gebiedsorganisatieprincipes. De reikwijdte is daarom groot en tegelijkertijd **overstijgt** onze opgave de draagkracht van ons gebied.
- Als riviereiland is de Bommelerwaard **kwetsbaar**: De evacuatie in 1995 bij dreigende overstroming van Maas en Waal; de inslag van een Apache-helikopter in een hoogspanningsmast in december 2007. In 2019, opnieuw 12 jaar later: zijn we als gebied voldoende **wendbaar**?
- Ons gebied staat voor **grote uitdagingen**: als **energiegrootverbruiker** met 12 Petajoule (Bron: Klimaatmonitor; NB: equivalent van 4000 ha zonnepanelen of 500 grote windmolens) en lokale opwek

van slechts 2-3% is er werk aan de winkel! In juni 2016 is daarom Coöperatie Bommelerwaard opgericht en, met steun van de Provincie, het Duurzaamheidsplatform Bommelerwaard. Ook gezondheidsschade door slechte **luchtkwaliteit** (o.a. A2, Waal, Maas) is -ongeweten- een 'big issue'.

- Aansluitend bij gemeentelijke bestuursakkoorden en onze gebiedsopgave binnen het Klimaatakkoord en de Regionale Energie- en Klimaatstrategie en het Gelders EnergieAkkoord, het Interbestuurlijk Programma, de Europese 2020 Strategie, de SDG's en het Akkoord van Parijs, beoogt deze Regio Deal een **lerende Proeftuin** voor een **schone leefomgeving** voor gezondheid, leefbaarheid en veiligheid (*'brede welvaart in lokaal eigenaarschap'*).
- Nieuw **publiek-burgerlijk-privaat** samenspel is dringend noodzakelijk voor de transitie-opgaven (zie o.a. Kamerbrief Ollongren dd 5 juli: "ruimte voor nieuwe verbindingen tussen inwoners en hun bestuur"). Dit vraagt om burgerinitiatief en een participerende overheid (o.a. NSOB "De volgende stap", 2016). Zie hier. Met deze Regio Deal versterken de samen-redzame, georganiseerde burger-samenleving en ontwikkelen we instrumentarium voor 'voorbij de verzorgingsstaat'.

Doel en ambitie

We beogen een schone, energieneutrale Bommelerwaard. Dat lukt niet binnen vier jaar. Daarom eerst deze proeftuin-fase met als **ambitie** een proces van coöperatieve gebiedsontwikkeling dat het kantelpunt voorbij is en autonoom verder kan:

- 3000 deelnemers aan Bommelerwaard-Stroom;
- 750 woningen nul op de meter;
- 375 elektrische deelauto's (liefst zelfs waterstof-auto's);
- realisatie van 20 collectieve zonprojecten;
- realisatie van 5 windmolens, waarvan 2 waterstof-windmolens;

(samen voor 50% actuele stroombehoefte particuliere huishoudens Bommelerwaard)

- realisatie van 23 indoor en 3 outdoor Smogkillers: op locatie 80% reductie particles/cm³;
- goede gebiedsorganisatiegraad en krachtige uitvoeringsorganisatie als waarborg voor continuïteit.

Voorgestelde, vernieuwende bottom-up gebiedscoöperatieve, Europees geborgde aanpak:

Deze "Proeftuin Schone Leefomgeving" verbindt als programma drie samenhangende actielijnen, met oog op het '**aanzetten**' van een zichzelf versterkend proces dat, omdat het oorsprong vindt in de behoeften en opgaven van het gebied, na het '**kantelpunt**' zelf kan doorgroeien tot grote aantallen:

1. **Schone energie:** a) versterking **energie-vraagbundeling** "Bommelerwaard-Stroom" (*RVO-rapportage JLE2017121; "je energierekening is je investering"; met Huismerk Energie*); b) grootschalige, lokale duurzame **energie-opwek** middels diverse, innovatieve technieken incl. zonnedaken (o.a. *elektriciteit-warmte combinatiepanelen bijv. voor champignonbedrijven*), drijvende panelen o.a. op tuinbouw bassins, warmtewinning uit kassen en oppervlaktewater (met *Waterschap: TEO*), (met *tiny voedselbos natuur-gecompenseerde*) waterstof-windmolens (met *GreenTrust & Lagerwey: twee locaties in ontwikkeling*), kijkend ook naar RWS- en andere publieke gronden; c) **verduurzaming woningen**/woonwijken (*Stichting Smart Climate Opportunities: nul-op-de-meter-woningen à € 20.000, vanuit de energierekening*); d) lokale **energie-opslag** (o.a. waterstof en warmte uit ijs); e) **emissieloos deelautovervoer** (partner *WeDriveSolar: € 20.000/4 jaar/gebiedsdeelauto*); f) een en ander passend binnen een gestructureerde **omgevingsdialoog** vanuit het gebied (*Omgevingswet!*); (NB: met **stapeleffect** op niveau van het huishouden: *energierekening+verduurzaming huis+deelauto+...*);
2. **Schone lucht: indoor** (bij *Astma/COPD-patiënten thuis en Scholengemeenschap*) en primeur **outdoor**-demo-tuin Smogkiller (*Van Wees Innovations*) in buurtschap Oensel;

3. **Rijnlands Gebiedsarrangement:** Borging horizontale governance (“*nieuwe verbindingen*”) middels verankering van gebiedscoöperatieve structuur en gebiedsafspraken binnen het model van het Rijnlands Gebiedsarrangement van De Coöperatieve Samenleving (*RVO-rapportage JLE2017119, inclusief Het Gebied is de Klas™ en Het Gebied is de Kas™*), bouwend op de spelregelset van het Europese Regionale Beleid (*voor sociale cohesie en economische structuurversterking; zie p. 43 Regeerakkoord in zake Regiofondsen Groningen*) en de Omgevingswet.

Doelgroep:

Het **gebied** zelf: wij, de initiërende bewoners, ondernemers enz. van de Bommelerwaard. Daarnaast kennisdistributie naar andere (lerend verbonden) gebieden in Nederland, waaronder via het netwerk van de Participatietafel Regionale Netwerken binnen het RVO-DuurzaamDoor transitieprogramma.

Inzet en (co-)financiering

- **Steun van het Rijk:** een bijdrage wordt gevraagd van **€ 6,7 miljoen** voor de **versnelde ontwikkeling** van genoemde actielijnen, waaronder de inrichting van een programmabureau (*zie samenvattende begroting*). Er is veel belangstelling voor onze gebiedscoöperatieve aanpak (*inclusief Rijnlands Gebiedsarrangement*) en bijv. de Smogkiller-technologie, maar men wil dingen eerst kunnen **zien**.
- **Co-financiering** vanuit het gebied zelf door het collectivieren van diverse bestaande transacties (*energierkening, hypotheek, autogebruik enz.*), voortbouwend op diverse Bommelerwaar-projecten (*Gebiedsconferentie Bommelerwaard; RVO-project Ontwikkeling Bommelerwaar-Stroom; RVO-project Proeftuin Energietransitie; RIF-subsidie local-for-local GebiedsEnergieStrategie*), inbreng o.a. twee beoogde Bommelerwaar-windparken en bijdrage investeerder voor demo-tuin Smogkiller.
- Deze Regio Deal wordt geschraagd door inbreng **Rijnlandse gebiedseconomische kennis** van TSG Netwerk, BGO Gebruikslicenties en onderwijsbegeleiding en CO-OP Champions, mede gebruik makend van de netwerken van De Coöperatieve Samenleving, TwentyOne en Leren voor Morgen.

Structureel karakter

- Onze sleutel is het **structureel en samenhangend** verbinden van (investeringen gericht op) **lokale transacties** (=gebiedseconomie, zoals een particuliere gebiedsenergierkening van jaarlijks € 36 mio) binnen een gebiedscoöperatieve structuur en **gebiedsafspraken** (*Gebiedsarrangement*).
- Wij zien deze Regio Deal als **logisch vervolg** op onze eerdere/huidige projecten en is mogelijk een opstap voor verdere uitbreiding middels aanspraak op Juncker-gelden en het 9e Kaderprogramma.

Programma Governance

Met onze coöperatie werken we aan “*nieuwe verbindingen tussen inwoners en hun bestuur*”, passend binnen de nieuwe participatiesamenleving. Dat is leren, voor ons en voor onze institutionele omgeving. Onder bestuurlijke eindverantwoordelijkheid van Coöperatie Bommelerwaar richten we in:

- **Programma-Regiegroep** (*eerst kwartiermakers*): Energiecommissarissen Koornstra & Van Bekkum (*tevens bestuurder Bommelerwaar*), leden Broncodeteam De Coöperatieve Samenleving, met lokale gemeentebestuurders op uitnodiging;
- **Een programma-directie** die, met ondersteuning van P2 (*Rossum*), leiding geeft aan het Programmabureau en contracteert externe partijen voor uitvoering van opdrachten;
- **Expert-panel** (zie “Partijen”) voor ontsluiting van kennis en monitoring van proces en resultaten.